

¹³ Постановление Правительства Российской Федерации от 17 мая 1996 г. № 599 “О Межведомственной комиссии по вопросам улучшения положения женщин” // Собрание законодательства Российской Федерации: Сборник. – 1996. – № 21. – Ст. 2520.

¹⁴ Постановление Правительства Российской Федерации “О Комиссии по вопросам положения женщин в Российской Федерации” от 28 января 1997 г. № 91 // Собрание законодательства Российской Федерации: Сборник. – 1997. – № 5. – Ст. 687.

¹⁵ Постановление Правительства Российской Федерации “Об утверждении Положения о Комиссии по вопросам положения женщин в Российской Федерации и дополнении ее состава” от 30 апреля 1997 г. № 504 // Собрание законодательства Российской Федерации: Сборник. – 1997. – № 20. – Ст. 2276.

¹⁶ Постановление Правительства Российской Федерации “Об утверждении Положения о Комиссии по вопросам положения женщин в Российской Федерации и дополнении ее состава” от 30 апреля 1997 г. № 504 // Собрание законодательства Российской Федерации: Сборник. – 1997. – № 20. – Ст. 2276.

¹⁷ Министерство здравоохранения и социального развития Российской Федерации. Приказ “О создании координационного совета по гендерным проблемам” от 16 мая 2005 г. № 339 // <http://rudocor.net/medicine2009/bz-xw/med-fmtey.htm>

УДК:327:323.28

© Геннадій Новоскольцев (Харків)

ТЕРОРИЗМ ЯК МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ І ФОРМА НАСИЛЬСТВА: ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

У статті аналізується тероризм як небезпечне явище для людства, яке стоїть в одному ряду світових загроз поряд з ядерною та екологічною небезпекою. Міжнародний тероризм стає найпоширенішим засобом вирішення конфліктів у різних регіонах планети. Сьогодні в Україні є чинники, існування яких складає ґрунт для виникнення різних за масштабами та систематичністю терористичних проявів. В умовах загострення кризи, що охопила політичні, економічні та соціальні відносини в Україні, можна окреслити фактори, які сприяють розвитку тероризму: криміналізація суспільства, корупція, низький економічний рівень країни, невдоволення існуючими суспільними відносинами, значний рівень злочинності.

Ключові слова: тероризм, політичний і національний тероризм, екстремізм, злочин.

Новоскольцев Г.

Тероризм как метод политической борьбы и форма насилия: общие проблемы

В статье анализируется терроризм как опасное явление для человечества, которое стоит в одном ряду мировых угроз вместе с ядерной и экологической опасностью. Международный терроризм становится самым распространенным средством решения конфликтов в разных регионах планеты. Сегодня в Украине есть факторы, существование которых составляет почву для возникновения разных по масштабам и систематичностью террористических проявлений. В условиях обострения кризиса, который охватил политические, экономические и социальные отношения в Украине, можно очертить факторы, которые содействуют развитию терроризма: криминализация общества, коррупция, низкий экономический уровень страны, недовольство существующими общественными отношениями, значительный уровень преступности.

Ключевые слова: терроризм, политический и национальный терроризм, экстремизм, преступление.

Novoskolcev G.

Terrorism as Method of Political Heritage and Form of Violence: Main Issues

International terrorism as a perilous phenomenon for humanity alongside of nuclear and ecological dangers is analyzed in the article. International terrorism is becoming a most widely spread means of international conflicts' solutions throughout the world.

Nowadays in Ukraine there are factors favorable for emergence of different, in scale and regularity, terrorist phenomena. In the conditions of deepening crisis involving political, economic and social spheres of the country, emerge the factors contributing to the terrorism rise: criminalization of the society, corruption, low economic potential of the country, dissatisfaction with existing social relations, and high level of criminality.

Key words: terrorism, crime, political and national terrorism, terrorism escalation.

Тероризм має глибокі історичні, етнотериторіальні і релігійні корені, а мотиви прояву конкретної терористичної діяльності варто шукати в розумінні соціально-економічної і геополітичної обстановки. Тероризм перетворюється в явище глобального масштабу через здатність використовувати досягнення технічного прогресу як у частині озброєності виконавців, так і при виборі об'єктів проведення терористичних акцій (ядерний, електронний, хімічний, екологічний, біологічний). Терористичні групи оснащені сучасною зброєю, новітніми системами зв'язку, володіють серйозними фінансовими можливостями і комунікаційними технологіями високого рівня, що можна використовувати для потрібного впливу на маси, популяризації своєї ідеології.

Історія тероризму як соціально-політичного явища нараховує більш ніж півтора століття. У світі функціонують десятки наукових центрів з вивчення тероризму, існує багато літератури, присвяченої аналізу цього негативного феномену суспільного життя.

Кожна історична епоха переживала певні явища і процеси, до яких була прикута увага людської спільноти протягом тривалого часу і які, певною мірою, визначали і характер тієї чи іншої епохи. Друга половина XIX століття проходила під знаком масового захоплення соціалістичними ідеями, а

визначальним явищем другої половини ХХ століття стала “холодна війна”. Тероризм – це специфічна складова суспільно-політичного життя, яка є постійним супутником історії людської цивілізації.

Як відзначають вчені, тероризм почав набирати силу з 1966 року. Особливістю сучасного тероризму, що обумовлює його підвищену громадську небезпеку, є його масовий і систематичний характер. У доповіді Центрального розвідувального управління США про міжнародний тероризм, яка була надана для розгляду конгресу 1 січня 1981 року, вказується, що за період 1968–1979 років було вчинено 3336 терористичних актів, за 1976 рік – 413, а за 1979 рік – 760. В результаті цих актів було вбито 587 чоловік у 1979 і 646 чоловік у 1980 роках. В самому ж звіті зазначено, що правдивість цих даних досить сумнівна, оскільки “у відомостях, що публікуються, статистичні дані применшуються...”¹.

У світі лише протягом 1996 року було скоєно понад 2500 актів тероризму. Кількість загиблих збільшилася в 1996 році до 311 осіб проти 177 осіб у 1995 році. Від рук терористів було поранено 2652 чоловіки. В 1997 році 221 чоловік загинув і 693 поранено. Більше за все актів тероризму було вчинено в 1997 році на Середньому Сході – 440, в Азії – 334, Латинській Америці – 128, Європі – 52. В 1998 році в Росії біло вчинено 21 терористичний акт².

Сучасний тероризм має організований характер. У виступі на нараді Лондонського інституту сучасної історії, присвяченому вивченню сучасного тероризму, П. Женке відзначив “транснаціональний характер операцій тероризму, задуманих в одній, а реалізованих в іншій країні, вимагаючи в ряді випадків високої технічної кваліфікації, наприклад, при позбавленні Лісабона води, а Рима – телефонного зв’язку, розриву взагалі всіх зв’язків з Буенос-Айресом, плануванні руйнування лондонського метро”³.

“Транснаціональний” характер тероризму викликає необхідність найбільш прискіпливого дослідження діяльності терористичних організацій, їх взаємозв’язків, контактів з міжнародними злочинними організаціями. Поряд з дослідженнями вчених інших країн в Україні з’явилися також роботи, в яких висвітлюються питання концептуального характеру походження тероризму, його соціально-психологічних особливостей, класифікації основних напрямків, наводяться дані відомих терористичних організацій світу, терористів минулого і сьогодення про здійснені ними терористичні акти.

Досить різноманітні форми, в які втілюється тероризм. Якщо в минулому тероризм втілювався в основному в убивстві, пораненні або залякуванні державних та громадських діячів, то в даний час він приймає такі форми, як пошкодження та підірвання шляхів сполучень та інших засобів пересування, підірвання громадських та публічних споруд, житлових будинків, пограбування складів зі зброєю і підприємств, окупація посольств, напади на місця міжнародних зустрічей, штаб-квартири міжнародних організацій та інше.

Також досить різноманітні знаряддя злочинів, якими користуються терористи. Сьогодні вони володіють усіма досягненнями сучасної техніки, що свідчить про могутні джерела фінансування терористичних організацій. На зміну традиційній, у минулому саморобній бомбі, вибух якої прирікав у першу чергу самого терориста, сучасні терористи широко застосовують бомби-листи, бомби-посилки, контактні бомби та бомби сповільненої дії, що дозволяє злочинцям залишатися довгий час, а то й взагалі безкарними і, що найголовніше, вкрай ускладнює боротьбу з ними. Все більш поширювані можливості використання терористами хімічної, біологічної і навіть термоядерної зброї викликають серйозне занепокоєння у світової спільноти.

З точки зору моральності, тероризм – це деградація, втрата всього людського. Розрізняють два види тероризму: політичний і національний. Метою тероризму є досягнення політичних цілей – примусити уряд чи установи або організації вчинити дії, вигідні для політичних інтересів терориста⁴.

Під політичним тероризмом розуміються всі прояви терористичної активності, що спрямовані на зміну суспільного устрою в цілому в будь-якій його частині. У вузькому розумінні під політичним тероризмом мається на увазі боротьба, спрямована на запобігання чи прийняття будь-яких рішень, що належить до державного устрою. Соціальний тероризм формується на основі більш глибоких внутрішніх соціально-політичних конфліктів і проявляється у двох основних формах: лівого і правого тероризму.

Національний тероризм здійснюється за етнічними ознаками, сепаратистський тероризм проводиться національно-політичними групами меншин, що борються за суверенітет чи розширення автономії історичної території проживання.

Внутрішній та міжнародний тероризм характеризуються: внутрішній тероризм здійснюється на території однієї держави. Терористи і жертви – громадяни цієї держави. Міжнародний тероризм здійснюється терористами проти представників іноземних держав та міжнародних організацій.

Безпосередньо тероризм втілюється у вигляді терористичного акту – здійснення злочину терористичного характеру, яке є завершальним етапом терористичної операції. Терористичні акти бувають таких видів: диверсія, викрадення, замах і вбивство, пограбування (експропріація), хайджекінг – захоплення транспортного засобу: літака, залізничного потяга, автомобіля, корабля, захоплення будівель, озброєний напад, кібертероризм – напад на комп'ютерні мережі, політичні вбивства, кримінальні злочини. Тероризм – вияв нездоров'я суспільства (громади, суспільства, людства). Для терориста насильство – це спосіб впливу на суспільство у необхідному напрямі і форма демонстрації незгоди з усталеними нормами та стереотипами⁵.

Тероризм стає дедалі одним із найбільш невинуватених і найнебезпечніших злочинів. Невинуватим тому, що терористи дуже рідко досягають своєї мети. Найнебезпечнішим тому, що гинуть ні в чому не винні люди – діти, жінки, старі, немічні. Тероризм – ознака неблагополуччя в суспільстві, його хворобливості, а тому головними засобами боротьби з тероризмом повинні стати соціальні й політичні засоби. Вперше поняття тероризму з'явилося і розвивалося у міжнародному законодавстві. Це знайшло своє відображення в таких міжнародно-правових актах, як документи міжнародних конференцій щодо уніфікації кримінального законодавства в 20–30-х роках ХХ сторіччя. У 1937 році в Женеві на скликаній за ініціативою Ліги Націй міжнародній конференції були схвалені Конвенція про запобігання тероризму і покарання за нього та Конвенція про створення міжнародного кримінального суду.

Система міжнародного співробітництва в боротьбі з тероризмом на глобальному рівні представлена рамками ООН, її спеціалізованих установ ІКАО ІМО, МАГАТЕ. Під їхньою егідою створена і діє міжнародно-правова база такого співробітництва, що включає в себе цілу низку універсальних угод.

Збільшення числа злочинів терористичної спрямованості спричинило прийняття Токійської конвенції про злочини на борту літака 1963 року; Гаазької конвенції про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року; Монреальської конвенції про боротьбу з незаконними актами, які спрямовані проти безпеки цивільної авіації 1971 року, яка у 1988 році була доповнена Протоколом про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію; у 1988 році була схвалена Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, і Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі; Конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 року; Конвенція про маркування пластикових вибухонебезпечних речовин 1991 року⁶.

Фундаментом, на якому базується стратегія і тактика боротьби із сучасним тероризмом, є конституційні й інші законодавчі норми, орієнтовані на захист особистості, охорону безпеки суспільства і держави від злочинних зазіхань. Йдеться про Конституцію України і національне законодавство в частині, що торкається боротьби з терористичними проявами; постанови Верховної Ради, Укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, що передбачають загальнодержавні заходи протидії терористичним проявам; про результати досліджень концептуального характеру Міжвідомчого науково-дослідного центру при Координаційному комітеті по боротьбі з корупцією й організованою злочинністю при Президенті України; спільних розробках НАН України і Служби безпеки України з питань удосконалення законодавчої і нормативної баз, що регламентують боротьбу з тероризмом України; про нормативні акти, що регламентують діяльність спецпідрозділів правоохоронних органів України, на які покладені завдання боротьби зі злочинами терористичного характеру.

В даний час законодавча база боротьби з тероризмом міститься в Конституції України, Законі України “Про боротьбу з тероризмом”, Законі України “Про основи національної безпеки України”, “Про Службу безпеки України”, Кримінальному кодексі України (шістнадцять статей).

Входження України у світовий простір позначається відчутними зрушеннями в усіх сферах її життя – політичній, соціально-економічній, духовній, культурній. Найсуттєвіший здобуток України – її суверенітет. У Конституції України підкреслюється: “Україна є суверенна і незалежна, соціальна держава”⁷. Україна стала на шлях соціального прогресу і стабільності, реалізується ідея забезпечення пріоритету прав і безпечної життєдіяльності людини. Більш чітко визначається місце і роль України в геополітичному і економічному просторі. Відстежуються конкретні цілі і завдання з урахуванням наявних матеріальних, фінансових та інших ресурсів держави, осмислюються оптимальні шляхи їх

досягнення. Відсутність в Україні громадського консенсусу з політичних, економічних, соціальних питань – одна з головних причин не тільки кризи в Україні, але й системної кризи пострадянських країн.

Оцінюючи становище в Україні в контексті розвитку світової цивілізації та виявляючи загальні національні цілі майбутнього: "...сподівання української нації, які протягом віків живилися ідеєю державної самостійності, здійснилися, Україна здобула незалежність мирним демократичним шляхом... поклавши шляхом її становлення повернення до європейських цінностей"⁸.

Україна стала на шлях демократичних перетворень, що потребує проведення внутрішньої перебудови держави і суспільства разом із розширенням та поглибленням різноманітних відносин з іншими державами. Інтегруючись у загальноєвропейський процес, Україна приєднується і до проблем, що стоять за міждержавними відносинами. Тероризм – одна з таких проблем, яка все більше загрожує безпеці багатьох країн і їхнім громадянам, спричиняє величезні політичні, економічні та моральні витрати, зумовлює сильний психологічний тиск на великі маси людей.

Останнім часом світ став свідком ескалації тероризму. Все більш витонченими стають терористичні акти, жорсткішають його форми. Ці види насильства особливо процвітають у районах соціальної, національної напруженості: в Азії, на Близькому Сході, а також у багатьох регіонах колишнього СРСР. Тероризм набуває гострих форм, і до нього починають все частіше вдаватися в передкризові й кризові періоди розвитку суспільства. Для передкризового періоду характерний терор, який є безумовним показником соціального неблагополуччя і можливих грандіозних змін. Так було і в Росії з 60-х років XIX ст. Під час відкритого громадянського протистояння політичний тероризм межував з військовим і державним, нерідко з кримінальним і ідеалістичним. Ті ж самі форми тероризму можна спостерігати і після встановлення твердої влади, але з величезним переважанням державного. Цей період після захоплення влади можна назвати кризовим, оскільки прихід тоталітаризму означає всезагальну кризу – соціальну, духовну, моральну, психологічну, економічну, технологічну у всіх сферах життєдіяльності людини.

Наприклад, у Федеральному Законі РФ "Про боротьбу з тероризмом", який прийнято Державною Думою 03.07.98 р., зазначається: "Тероризм – насилля чи загроза його застосування щодо фізичних осіб чи організацій, а також знищення або пошкодження (чи загроза знищення) (пошкодження) майна чи інших матеріальних об'єктів, що створює загрозу загибелі людей, спричинення значної майнової шкоди або настання інших суспільно небезпечних наслідків, що здійснюються з метою порушення суспільної безпеки, залякування населення чи здійснення впливу на прийняття органами влади рішень, що вигідні терористам, чи задоволення їх неправомірних майнових та(чи) інших інтересів; посягання на життя політичного чи громадського діяча, що здійснене з метою призупинення його державної чи іншої політичної діяльності або через помсту за таку діяльність; напад на представника іноземної держави чи співробітника міжнародної організації, що перебувають під міжнародним захистом, а також на службові приміщення чи транспортні засоби осіб, що перебувають під міжнародним захистом, якщо це діяння здійснене з метою провокації війни чи ускладнення міжнародних відносин"⁹.

В Законі України "Про боротьбу з тероризмом" визначено: "Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення дій з метою досягнення злочинних цілей; ...міжнародний тероризм – здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраданням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєдіяльності комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження"¹⁰.

Внутрішньонаціональний тероризм притаманний не лише тому періоду, коли суспільство переходить від демократії до тоталітаризму, а й взагалі тим часом, коли відбувається крутий перелом, перехід від тоталітаризму до демократії. Це відбувається завжди, коли ослаблюється влада, центральна і місцева, провідні державні і суспільні інститути, формальний і неформальний соціальний контроль, коли відбувається зміна ідеологій і моральних орієнтирів та зростає напруженість і тривожність у суспільстві. Це завжди викликає зростання насильства, в тому числі такого небезпечного, як тероризм, з яким держава зусиллями правоохоронних органів може не справлятися.

Для посилення тероризму склався комплекс передумов соціального, національного, ідеологічного, психологічного характеру. Крах тоталітарної системи і розпад імперії, параліч влади і державно-економічна криза, стрімке падіння життєвого рівня має загроза росту безробіття, нестійкість системи громадянських відносин, структур і зруйнування звичних світоглядних засад, загострення різних – політичних, соціальних, національних протиріч і вивільнення агресивних потенцій, загальне падіння моралі, торжество цинізму, легалізація безсоромності, вибух злочинності.

В обстановці паралельного здійснення загальноекономічних перетворень і становлення незалежної державності, що поєднується в боротьбі за владу і розгулом націоналістичних пристрастей, лозунг соціальної справедливості відходить на задній план, але не знімається зовсім, а ставиться на службу національному тероризму, оскільки всі біди і труднощі народу войовничими сепаратистами розглядаються як похідні від тих чи інших проявів національного утиску. Постійно нагадує про себе і інший варіант: використання національних і релігійних мотивів для того, щоб під їх прикриттям розв'язувати завдання розподілу влади. Тут на одному боці перебувають представники старої партійно-державної номенклатури, а на другому – діячі нової націоналістичної опозиції. Для деяких республік характерно і те, що за зіткненням навколо загальнонаціональних лозунгів приховується війна різних місцевих, етнічних, релігійних кланів.

У загальних рамках націоналістичного тероризму проводяться акції сил, які переслідують різноманітні цілі. Це й непрямий державний терор, що здійснюється місцевою владою стосовно людей і організацій, які представляють опозицію, і використання терору етнічними угрупованнями, що сперечаються в політичній боротьбі, і провокування терактів для розпалювання ворожнечі до представників інших народів і релігій.

Національний тероризм є найраціональнішою з форм терористичної активності, пов'язаною із звільненням в умовах сильної централізованої держави. Інспірований організованими структурами, він постійно виходить з-під їх контролю, приймаючи форму звірячих безчинств охопленого гнівом натовпу. Так індивідуальні його прояви носять виключно жорстокий характер.

Деякі особливості тероризму безпосередньо пов'язані з унікальними геополітичними характеристиками СНД. З обмеженості територій, багатонаціональності населення, нерівномірності регіонального соціально-економічного розвитку впливає багато потенційних терористичних осередків. Це означає, що в рамках одного політичного утворення існують і переплетені основні напрямки в тероризмі, які в інших країнах представлені ізольовано.

В період кризових ситуацій звертають на себе увагу широта і використання власними політичними інститутами терористичних способів війни. Так відбувалося і на Кавказі, і в Молдові, і в Середній Азії, і в Прибалтиці.

На фоні терористичної активності в багатьох колишніх республіках колись єдиної держави, що роздирається міжусобицями та протистоянням одна до одної, чітко видно, що систематичний і організований тероризм в Україні великого масштабу не набрав. Для тероризму сприятливим ґрунтом є регіональні кризи і конфлікти. Проведення ж лінії на залякування вогнищ міжнародної напруженості невпинно спрацьовує на зниження рівня тероризму як в окремих країнах, так і у світі в цілому. Протидія тероризму – це боротьба за оздоровлення міжнародної обстановки. Тероризм став фактором, що не просто дестабілізуюче діє на нормальний розвиток міжнародних відносин; діям терористів притаманний вибухонебезпечний потенціал, здатний паралізувати політичну волю уряду, зірвати розвиток позитивних міжнародних процесів, створити кризові ситуації, що можуть спричинити загострення міжнародної обстановки¹¹.

Першорядним, нагальним завданням сьогодення є значна активізація владних структур, політичних та інтелектуальних сил по розробці головних положень довготривалої стратегії розвитку України. На вирішення цієї надзвичайно складної проблеми потрібен історично тривалий перехідний період, протягом якого буде сформована багатовимірна соціальна система, побудоване громадянське суспільство, створені відповідні структури в усіх сферах суспільного життя, запущені механізми самоврядування і самоуправління.

Стан нашого суспільства сьогодні характеризується прагненням народу, прогресивних сил до утвердження стабільності, економічного зростання, утвердження ідеалів духовності, що забезпечить кроки до гідного суспільного життя.

¹ Моджорян Л.А. Тероризм: правда и вымысел. – М.: Юридическая литература, 1986. – 208 с.

² Мохончук С.М. Поняття та види тероризму // Вісник Університету Внутрішніх справ. – 1997. – № 2.

³ Тероризм: психологические корни и правовые оценки: Круглый стол // Государство и право. – 1995. – № 4. – С. 20–27.

⁴ Моджорян Л.А. Указ. соч.

⁵ Карасева С. Безбрежный океан информации: кибертеррористы // Независимость. – 1999. – 21 ноября.

⁶ Крутов В.В. Політичний екстремізм і тероризм у сучасних умовах // Тероризм і боротьба з ним. – К.: Проблеми людини, 2000. – Т. 19. – 580 с.

⁷ Конституція України (Основний Закон України) 28.06.96 р. – К.: Вентурі, 1996. – 37 с.

⁸ Крутов В.В. Тероризм у міжнародних законодавчих актах та нормативно-правовій базі України // Правова держава. – 1998. – № 9. – С. 19–31.

⁹ Морозов Г.И. Тероризм – преступление против человечества: Международный терроризм и международные отношения // РАН. Ин-т мировой экономики и международных отношений. – М.: Юридическая литература, 1997. – 87 с.

¹⁰ Закон України “Про боротьбу з тероризмом”. – Київ, Верховна Рада України 20.03.2003, № 638 – IV.

¹¹ Смелянов В.П. Злочини терористичної спрямованості. – Харків: Рубікон, 1997. – 176 с.

УДК: 355.424.4

© Гарат Роман (Коломия)

ОДКБ-НАТО: ЧИ ІСНУЮТЬ ПЕРСПЕКТИВИ РІВНОПРАВНОГО ПАРТНЕРСТВА?

У статті автор аналізує співпрацю між ОДКБ та НАТО у процесі формування системи безпеки в Співдружності Незалежних Держав. Охарактеризовано проблеми, які перешкоджають налагодженню партнерства між Організацією Північноатлантичного альянсу та Організацією Договору колективної безпеки у контексті інтеграційних процесів у військовій сфері на пострадянському просторі.

Ключові слова: ОДКБ, НАТО, система безпека, СНД, інтеграційні процеси, пострадянський простір.

Гарат Р.

ОДКБ-НАТО: существуют ли перспективы равноправного партнерства?

В статье анализируется сотрудничество между ОДКБ и НАТО в процессе формирования системы безопасности в Содружестве Независимых Государств. Исследованы проблемы, которые препятствуют налаживанию партнерства между Организацией Североатлантического альянса и Организацией Договора коллективной безопасности в контексте интеграционных процессов в военной сфере на постсоветском пространстве.

Ключевые слова: ОДКБ, НАТО, система безопасности, СНГ, интеграционные процессы, постсоветское пространство.

Garat R.

Csto-Nato: are There Any Prospects For an Equal Partnership?

The paper analyzes the cooperation between the CSTO and NATO in the formation of system of the security system in Commonwealth of the independent states. The problems hindering the establishment of partnerships between NATO and CSTO in the context of integration processes in the military sphere on the post-Soviet territory are investigated.

Keywords: CSTO, NATO, safety system, CIS, integration processes, the post-Soviet territory.

Розвиток сучасного світу відзначається глибокими змінами у структурі світового співтовариства, колапсом біполярної системи, змінами на геополітичній карті світу. Все це спонукало багато країн шукати загублену збалансованість у нових формах колективної безпеки, зокрема інтеграційних організаціях.

Якщо проаналізувати сучасну українську політологічну літературу, то можна переконатися, що запропонованій тематиці не приділяється достатня увага, за винятком тих моментів, коли це безпосередньо стосується відносин з Україною. Більш активно у цьому напрямку працюють спеціалізовані наукові установи, зокрема Національний інститут стратегічних досліджень та деякі інші. У цьому контексті передусім варто виділити колективну монографію “Стратегії розвитку України: виклики часу та вибір”¹. Проблематиці військово-політичних стосунків України на пострадянському просторі присвячено статті О.Я. Маначинського та Є.К. Пронкіна “Сучасні військово-політичні відносини України із суміжно-прилеглими державами”² й “Україна і військово-політична обстановка у світі”³. Якщо вести мову про Росію, то тут вищезазначені проблеми вивчаються також цілими науковими інституціями (Російський інститут стратегічних досліджень, Інститут сходознавства, численні інформаційно-аналітичні центри). Випущено чимало публікацій на основі проведених досліджень, найбільш важливі із яких друкувалися в збірнику “Россия и мусульманский мир”, який видається Інститутом наукової інформації із суспільних наук Російської академії наук. Крім того, важливим джерелом для вивчення означеної проблеми є збірки документів: “Стратегии для России(2): Тезисы совета по внешней и оборонной политике”⁴ та „Стратегический курс РФ с государствами-участниками СНГ”⁵.

Метою даної статті є аналіз співпраці між ОДКБ та НАТО у процесі формування системи безпеки на пострадянському просторі.

Серед організацій, які приділяли та продовжують приділяти пріоритетну увагу розвитку військово-політичних процесів на пострадянському просторі, провідне місце належить Організації Північноатлантичного договору.